

ב. מחיצה העשויה על ידי נוד נפוח; לדברי רבי יהודה כשרה ולדברי רבי מאיר תלוי הדבר בשתי הלשונות בדברי רב אחא בר יעקב; אם כל מחיצה העומדת ברוח אינה מחיצה, הרי גם זו עומדת ברוח. ואם משום שאינה עשויה בידי אדם (כלומר שאדם אינו יכול לעשותה, כגון בע"ח. עפ"י תוס' עירובין טו. וע' שפת אמת) – זו עשויה בידי אדם וכשרה. להלכה מחיצה זו כשרה, כנ"ל.

מג. האם חוששים למיתה אם לאו?

לדברי אב"י, רבי מאיר חושש למיתה [ולכך אין עושים בהמה דופן כאמור] ורבי יהודה אינו חושש, מלבד ביוכ"פ חושש ר"י שמא תמות אשת הכהן הגדול – מעלה עשו בכפרה. [וחכמים (ריש יומא) חולקים וסוברים שאין מתקינים לו אשה אחרת, שאין חוששים למיתה. ודוקא לזמן מועט, אבל לזמן מרובה אפשר שחוששים, וכן משמע מסתם משנה ביבמות. עפ"י תוס' כאן וביבמות יח וגטין כח; רא"ש נדרים ג: ועוד. ותו"י יומא יג. שתלוי הדבר במחלוקת]. לדברי רבי זירא (וכן לרב אחא בר יעקב) אף רבי מאיר אינו חושש למיתה. א. לפי הסוגיא במקום אחר, לדעת רבי יהודה חוששים לבקיעת הנוד וכל שכן למיתה, וכן סובר תנא ד'הרי זה גיטך שעה אחת קודם מיתתי'. [ואעפ"י כ' מכשיר כאן באופן שקשורה מלמעלה שאף אם תמות לא תיפול. ואינו חושש שמא יעמידנה בפחות משלשה סמוך לסכך ותתכוון מכשיעור ולא ישים לב. עפ"י ריטב"א]. ויש אומרים שכן פוסק הרמב"ם להלכה, לחוש למיתה (עבהג"א שסב, ה). ויש ראשונים שכתבו שאין חוששים למיתה (עפ"י בעל המאור וספר יראים השלם תכא, מובא במג"א תרל סקי"ח). ולזמן מרובה יש אומרים לחוש למיתה, כנ"ל. וכן יש אומרים לחוש בחולה (ע' חרושים ובאורים יומא יג). ב. יש אומרים שבמקום שאין צורך ודחק, יש לחוש למיתה לר' מאיר (ערמב"ן ורשב"א יבמות יח.). ג. יש אומרים שאף לרבי זירא אפשר חוששים למיתה במקום איסור [עכ"פ לזמן מרובה], ורק במקום ביטול מצוה אמר שאין לחוש (ע' שער המלך סוכה ד, טז).

דין הלוקח יין מבין הכותים ודיני 'ברירה' – נתבאר ביומא נו.
כתיבת גט על דבר שיש בו רוח חיים – בגטין כא.

דפים כד – כה

מד. העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה – מהו? ומה דין האילנות לענין מחיצות שבת?

שנינו: העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה – כשרה. ודוקא כשאין הרוח מוליכתם ומביאתם, כגון בקשים או כשמקבע נוף האילן בהוצא ודפנא [ואין גזורים שמא יבוא להשתמש באילן]. וכן הדין לענין מחיצות שבת; אילנות או שיבולים גבוהים משמשים כמחיצה באופן זה שאינם נעים ברוח [ואע"פ שלא נטעום מלכתחילה לשם מחיצה. כן מסקנת הסוגיא בעירובין טו]. א. דפנות סוכה שהרוח מנידתן – פסולות. ואולם אם בנה הסוכה במקום מוקף מחיצות שאין שם רוח – דעת הלכות-קטנות (ח"ב נ, מובא בבאר היטב תרל סקי"י) להכשיר. והמגן-אברהם (שם סקי"ז) ועוד אחרונים פוסלים. וכן נקט המשנה-ברורה (תרל ס"ק מט). וע"ע חו"א נב, יד.

ב. יש אומרים שדופן שנדה ברוח אינה פסולה אלא אם הרוח מרחיקה אותה משאר הדפנות או כגון דופן העשויה מענפים והרוח מרחקתם זה מזה שלשה טפחים (ע' חזו"א עז;ו; שלמת חיים שעא"שעב). ויש פוסלים בכל אופן [מלבד בנדנוד מועט (אג"מ). ויש מחמירים כשנדים ממקומם אפילו דבר מועט. עפ"י הליכות שלמה סוכה ז,א].

דף כה

מה. א. מי הם הפטורים מן הסוכה?

ב. מה דינם של חתן וכל בני חופה במצות סוכה?

א. שלוחי מצוה פטורים מן הסוכה (כגון ההולך ללמוד תורה או להקביל פני רבו ולפדות שבוים. רש"י). חולים ומשמשיהם פטורים מן הסוכה. המצטער פטור מן הסוכה [ואין האבל בכלל זה, שהוא מצער עצמו וצריך לישב דעתו למצוה]. ראה עוד בפירוט הדינים להלן כו.

ב. חתן והשושבינים וכל בני חופה פטורים מן הסוכה (רבי אבא בר זבדא אמר רב. לפרש"י ישנן דעות תנאים המחייבות את העוסק במצוה במצוות אחרות, כדלהלן), מפני שאין שמחה אלא בחופה (– בית החתנות, מקום עיקר ישיבת החתן והכלה), ונצרכים לאכול שם שאין שמחה אלא במקום סעודה (ואין זמן קבוע לסעודת חתן, שכל היום באים לשמח זה אחר זה והוא רוצה להאכילם. עפ"י מאירי). ומפני מה אי אפשר לעשות החופה בסוכה? אמר אביי: משום יחוד, ולפי זה במקום שמצויים אנשים שיוצאים ובאים – אפשר. רבא אמר: משום צער חתן, ולפי"ז בכל אופן פטורים.

רבי זירא אמר: אני אכלתי בסוכה ושמחתי בחופה, וכל שכן ששמח לבי יותר.

הרי"ף הביא דברי רבי אבא לפטור. וכן דעת הרמב"ם (ו,ג), ריב"ג רי"ד ריטב"א ועוד. [ויש אומרים שרבי זירא החמיר ממת חסידות]. ויש פוסקים כרבי זירא לחייב (כן נקט בעל העיטור והרא"ש עפ"י הירושלמי), ועכ"פ כן יש להורות לכתחילה, וכן המנהג (עפ"י מאירי וספר המכתם). ואף לרבא, בזמן הזה שיש לנו סוכה עם ארבע דפנות – יש אומרים שצריך לישב בסוכה (עפ"י מגן אברהם תרמ סקי"א).

וכתב המשנה-ברורה (תרמ ס"ק לג) שלהלכה יש לחתן להחמיר על עצמו ולישב בסוכה, אבל לא יברך. ויש מפקפקים בדבר (בכף החיים (תרמ,נד) כתב שמשמע מדברי הפוסקים לברך. וכן הגריש"א שליט"א בשיעוריו תמה מדוע לא יברך, הלא כיון שלמעשה יושב בסוכה כדי לצאת ידי המחמירים, ודאי מקיים מצוה אפילו לדעת הפוסקים אותו, ע"ש. ושם דברי המשנ"ב אמורים כשיש צער חתן, אבל אם אינו מצטער כלל מכך שהוא יושב שם [וכגון ר"ז ששמח עוד יותר] – אין טעם שלא יברך. מה גם לענין השושבינים נראה שאין סיבה שלא יברכו עכ"פ כשאינם מצטערים מדוחק המקום, כיון שסוף סוף החתן בסוכה ושם סעודתו, אינם פטורים מהסוכה כלל).

מו. א. מנין שהעוסק במצוה פטור מן המצוה? מה נכלל בפטור זה?

ב. אַבֵּל – מהו במצוות האמורות בתורה?

א. העוסק במצוה פטור מן המצוה, כדברי רבי יוסי הגלילי. [לפרש"י (כו. ד"ה משום) ישנם תנאים החולקים על כך. ויש מפרשים דברי התנאים בדרך אחרת. עתוס' ומהרש"א שם]. ודרשו מבשבתך בביתך – פרט לעוסק במצוה, ובלכתך בדרך – פרט לחתן הכונס את הבתולה שהוא טרוד במחשבת בעילה, ואעפ"י שאינו טרוד במצוה במעשה אלא טירדת מחשבה בלבד. ואולם הכונס את האלמנה – חייב, שאעפ"י שגם זו מצוה אך אינו טרוד בה. וכן הטרוד בדבר שאינו של מצוה כגון טבעה ספינתו בים או האבל על מתו – חייב במצוות.

כתבו הפוסקים שבזמננו שאיננו מכוונים כיאות, חתן חייב בקריאת שמע ובתפילה. ואם נמנע מלקרות – מחזי כיוהרא (עוד בדיני חתן לקריאת שמע – בברכות טז).

ועוד למדו מטמאי מת שעסקו במתי מצוה (- קרוביהם שמתו. רש"י ותוס') במדבר, שלא הניחו מצוותם הגם שנתבטלו בשל כך ממצוות פסח החמורה שיש בה כרת. [שם התעסקו במצוה בטרם הגיע זמן חיוב המצוה וכשהגיע זמן החיוב שוב א"א להם לקיימה. ומטעם זה הוצרכנו גם ללימוד דלעיל שאפילו כבר הגיע זמן החיוב, אם מתעסק במצוה אחרת פטור מן המצוה. ולדברי רבא (בזבחים ק), אפילו במצוה שחייבים עליה כרת הדין כן, מתעסק במצוה אחרת הבאה לידו הגם שמתבטל עי"כ מהחמורה. עתוס'].

א. לדעת התוס', עוסק במצוה פטור מן המצוה רק כשאי אפשר לו לקיים שתיהן יחדיו. והר"ן חולק וסובר שאפילו אפשר לקיים שתיהן אינו חייב לטרוח אחר המצוה האחרת, ואולם כאשר אינו צריך לטרוח אחריה אלא תוך כדי עיסוקו כדרכו במצוה אחת יכול לקיים האחרת – מקיים שתיהן (וע"ע שו"ת מהר"ח או"ז קסא קפג).

ב. הריטב"א כתב שכשעוסק במצוה נחשבת האחרת כדבר הרשות שאין לו להניח מצוותו ולעסוק בה. ואולם כמה אחרונים כתבו לדינא שאם תוך כדי עיסוקו במצוה קיים מצוה אחרת – יצא בה ידי חובתו ואינו נחשב כאילו עשאה כשלא היה בר-חיובא (כן כתב בשו"ת יונג יום טוב (מא). וכן נקט בשער הציון (תעה, לט) אלא שמסתפק שם אם יוכל לברך על המצוה שהרי אינו 'מצוה' באותה שעה. וע' במובא לעיל לענין ברכת הסוכה בחתן). ויש מפקפקים בדבר (ע' הר צבי כאן בשם הכתב-סופר או"ח צט ד"ה ועיין). ודוקא אם תוך כדי עיסוקו במצוה עושה המצוה האחרת, אבל אם הפסיקה ועשה האחרת – לדעת הכל יצא ידי חובתו, מפני שבאותה שעה לא היה עסוק באחרת).

ג. משמע בגמרא שגם במצוה שאינה מוטלת על האדם הוזה בדוקא אלא יכולה להתקיים ע"י אחרים [שאינם מצווים במצוה אחרת], אם בפועל עוסק במצוה זו – נפטר ממצוה אחרת (עפ"י אחיעזר ח"ג פב, ח). וכן מבואר בדברי הרמ"א (יו"ד רמ, יב).

ד. אם המצוה שהתחיל בה אינה עוברת ויכול לעשותה לאחר זמן, ואילו המצוה האחרת זמנה עובר – הסכימו הפוסקים להפסיק המצוה ולעשות המצוה העוברת (עפ"י רמ"א או"ח לח ומגן אברהם). ויש מהראשונים שכתב שלא יפסיק (או"ז ח"ב רצט. וכן נראה לכאורה מהריטב"א כאן). ויש מי שהשוה בין הדעות וכתב לחלק בין מצוה שעוסק בה בתדירות כגון תגרי סת"ם, שמפסיק בשביל מצוה עוברת, ובין מצוה שנזדמנה לו באקראי שאינו מפסיק ממנה בשביל האחרת אפילו תעבור (עפ"י שו"ת משיב דבר ח"ה לט).

ה. התוס' (ד"ה משום) כתבו עפ"י הסוגיא בזבחים שאפילו כבר הגיע זמן חיוב המצוה, יכול להתחיל מצוה אחרת ולהיבטל מהמצוה שחל חיובה, הגם שהיא מצוה חמורה כנ"ל.

ואולם מדברי רש"י אין נראה כן, וגם מדברי הרמב"ם והשלחן-ערוך (או"ח עב, ד) נראה שאין להתחיל במצוה אחרת אחר שכבר הגיע זמן החיוב. ולפי זה אין התר לשובינים ולבני חופה אלא אם כבר היו בחופה מקודם, אבל לבוא מן השוק לשמוח בשמחת חתן וכלה ולהיבטל עי"כ ממצוות סוכה אסור (עפ"י משיב דבר ח"ב סו"י עב).

ו. יש מוכיחים מדברי רש"י שהזכיר הליכה להקביל פני רבו, שגם העוסק במצוה דרבנן נפטר ממצוה דאורייתא (ע' ערוך לנר ועוד).

ב. אמר רבי אבא בר זבדא אמר רב: אבל חייב בכל מצוות האמורות בתורה חוץ מתפלין שהרי נאמר בהם 'פאר'. (ממה שאמר הקב"ה ליחזקאל פארך חבוש עליך משמע שאבלים אחרים פטורים). ודוקא ביום הראשון שאז עיקר המרידות (ואחריתה כיום מר).
ואף במצות סוכה חייב האבל ואינו בכלל 'מצטער' – שחובה עליו ליישב דעתו למצוה כנ"ל [ולא זו בלבד אלא אף הנמנע מלעשות הפסח במוזיד אגב מרידותו – חייב כרת. עפ"י פסחים צב: ותוס'].
עוד בידינו אבל בתפלין – במועד קטן כא.

דף כו

- מז. א. האם חתן ושושביניו ובני חופה חייבים בתפילה בקריאת שמע ובשאר מצוות שבתורה?
ב. כותבי סת"ם ותגריהם – האם חייבים בקיום מצוות שבתורה כשעוסקים במלאכתם?
ג. האם מותר לישן בתפלין, שינת עראי או קבע?
ד. הישן בתפלין וראה קרי, או ששכח ושמש מטתו – מה יעשה?
ה. כמה יש לו לאדם לישן ביום?

א. לתנא דברייתא, חתן ושושבינים וכל בני חופה פטורים מן התפילה (שצריכה כוונה) ומן התפלין (ששכיח שם שכרות וקלות ראש. (רש"י ור"ן). ויש מפרשים משום 'עוסק במצוה'. עב"ח או"ח לה בדעת רש"י; ר"ח) וחייבים בקריאת שמע (שיכולים לכיין דעתם בפסוק ראשון). משום רבי שילא אמרו: חתן פטור (מקריאת שמע, שטרוד) וכל בני החופה חייבים. ופרש"י (עמהרש"א): תנאים אלו סוברים העוסק במצוה לא נפטר ממצוה אחרת [אבל לדעות הפוטרים, הרי אלו פטורים מכולן כל שטרודים בשמחתם, וכנ"ל לענין סוכה]. והתוס' נקטו שסוברים העוסק במצוה פטור מן המצוה (וכ"מ מר"ח).
כתב בעל המאור: להלכה אנו נוקטים כרבי יוסי הגלילי, וגם נוקטים שהחתן וכל בני חופה פטורים מתפילה ומן התפלין כל ימי המשתה, בין בבתולה בין באלמנה. והחתן עצמו הכונס את הבתולה פטור מקריאת שמע עד שלא עשה מעשה.
ובשלחן ערוך (לה,ו) פסק שחתן ושושביניו פטורים מתפלין [ודוקא במקום החופה. אחרונים]. אבל בתפילה – כתבו הפוסקים שחייבים, מפני שאין אנו מוחזקים לכיין היטב (ע' או"ח קו, א ע,ג. והרמב"ם השמיט פטור חתן ושושביניו מתפלין).
ויש אומרים שעכשיו חתן ושושביניו חייבים גם בתפלין (שו"ת הרמ"א קלב. והמג"א מפקפק בזה, ואף לענין תפילה כתב שהמיקל לסמוך על דעת רש"י לא הפסיד. ואולם כבר נתפשט המנהג כהרמ"א, שחתן ובני חופה מתפללים ומניחים תפלין בשבעת ימי המשתה. עפ"י ברכי יוסף; משנ"ב לה ס"ק כג).

ב. כותבי ספרים ותפלין ומוזות, הם ותגריהם ותגרי תגריהם, וכל העוסקים במלאכת שמים – לרבות מוכרי תכלת (– הציצית כולה קרויה כן. ריעב"ץ), פטורים מקריאת שמע ומן התפילה ומן התפלין ומכל מצוות האמורות בתורה – לקיים דברי רבי יוסי הגלילי שהיה אומר העוסק במצוה פטור מן המצוה.
א. יש אומרים שלא פטור מכל המצוות אלא אם צריכים לעשות מלאכתם בזמן המצוה, כגון